

DE JERONI ROSSELLÓ A SALVADOR GALMÉS, PASSANT PER MATEU OBRADOR. UN SEGLE D'EDICIONS LUL·LIANES A MALLORCA (1859-1950)*

Joan SANTANACH I SUÑOL
Universitat de Barcelona

1. JERONI ROSSELLÓ COM A PUNT DE PARTIDA

La història de les edicions lul·lianes a Mallorca és, a hores d'ara, una història llarga. Des de l'any 1540, en què Ferran de Cansoles va imprimir la versió castellana del *Desconhort* composta per Nicolau de Pax, la publicació de llibres de Ramon Llull, i també de seguidors i apologetes seus, ha tingut una presència constant a les premses de l'illa, malgrat inevitables alts i baixos. Només cal donar un cop d'ull al catàleg de Rogent i Duran per constatar fins a quin punt hi són recollides edicions sorgides de la impremta Guasp, des de final del segle XVI, o dels impressors Capó, durant els segles XVII i XVIII.¹ No és, però, fins al segle XIX que s'inicien les edicions motivades per una voluntat explícita de restauració lingüística i literària i que, alhora, parteixen d'una certa base filològica, que amb el pas dels anys s'anirà consolidant.

L'edició moderna de les obres de Ramon Llull té una primera fita el 1859. Aquest any va aparèixer a Mallorca, a la impremta Gelabert, un volum amb les *Obras rimadas de Ramon Llull, escritas en idioma catalan-provenzal, publicadas por primera vez con un artículo biográfico, ilustraciones y variantes y seguidas de un glosario de voces anticuadas*. Amb aquesta publicació Jeroni Rosselló, l'editor, volia donar a conèixer la producció de Ramon Llull i, específicament, reivindicar-lo com a autor literari. Amb aquest objectiu hi va recollir una àmplia representació de la seva producció en vers, inclosos al-

* Aquest treball forma part del projecte de recerca coordinat FFI 2014-53050-C5-1-P, finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat espanyol, que es desenvolupa al Centre de Documentació Ramon Llull de la Universitat de Barcelona. També s'inscriu en el marc dels treballs del Grup de Recerca Consolidat 2009 SGR 1261, Grup de Literatura i Cultura a la baixa edat mitjana, de la Generalitat de Catalunya. Agraïxo a M. Pilar Perea i a Albert Soler les observacions que em van fer a una versió anterior d'aquest article.

1. Veg. Rogent i Duran 1927; la impressió del 1540 correspon al seu núm. 90. Per a les impressions de la família Capó, veg. Bover 2001.

guns apòcrifs. Hi trobem textos de contingut líric, com les dues poesies d'inspiració trobadoresca del *Blaquerna*, el *Desconhort* o el *Cant de Ramon*, al costat d'altres d'orientació més estrictament doctrinal, com el *Plant de nostra dona santa Maria* i els *Cent noms de Déu*, o, fins i tot, una obra estrictament tècnica com és l'*Aplicació de l'Art general*, la qual, això sí, és escrita en vers.

La data, malgrat que atzarosa, atès que una edició de les dimensions de les *Obras rimadas* no és en cap cas fruit de la improvisació, és ben significativa. Com també ho és la voluntat de situar Llull entre els referents literaris catalans. El mateix 1859 es van instituir, com és prou sabut, els Jocs Florals de Barcelona, pretesa restauració del certamen medieval, i va ser també en aquesta data que se'n van celebrar uns altres a València, sense continuïtat immediata, en commemoració del quart centenari de la mort d'Ausiàs March.

En un clima favorable a la reivindicació de la literatura autòctona, que es feia sentir des de feia alguns anys, la proposta de Rosselló adquiria tot el seu sentit. Era una proposta que ja no es limitava a veure Ramon Llull com un escriptor merament profitós des d'un punt de vista moral, sinó que en valorava igualment l'aportació literària. Aquesta actitud implicava un canvi important respecte al que s'havia fet fins llavors. L'obra del beat, en els segles que havien transcorregut des de la seva mort, havia estat primordialment objecte d'interès filosòfic i teològic o també, sobretot en l'àmbit mallorquí, devocional.

Valoracions de la seva producció des d'un punt de vista literari, en canvi, se n'havien fet ben poques fins a la data. Jordi Rubió recordava que l'any 1806 Gaspar Melchor de Jovellanos, durant el seu desterrament mallorquí, llegia Llull i anotava als seus diaris comentaris elogiosos sobre la producció literària del beat. Però el

descobriments proclamats per Jovellanos no sembla que interessés fora de l'illa. Ni Torres Amat en son *Diccionario* [1836], ni Pers i Ramona [1857] o Camboliu [1857 i 1858] en llurs històries de la literatura catalana, s'adonaren que havien oblidat d'escriure el seu millor capítol, parlant de Ramon Llull (Rubió 1985: 253-254).

Sí que l'esmentava Joaquim M. Bover a *Del origen, vicisitudes y estado actual de la literatura en la isla de Mallorca* (1840), tot i que no s'interessava tant per la seva producció literària —per bé que menciona, bastant de passada, el *Blaquerna*—, com per la seva condició de polígraf i autor d'obres científiques.² També hi feia referència Josep M. Quadrado el 18 d'abril de 1841, a la revista *La Palma*; a l'article «Poetas mallorquines» feia un repàs de textos medievals i antics obra d'autor mallorquí, entre els quals cita la poesia inclosa al cap. 115 del *Blaquerna*, d'acord amb la versió cincentista de Joan Bonllavi.³

De la mateixa manera que no se l'esmentava, o amb prou feines, a les històries de la literatura, tampoc no estava assegurada la presència de la seva obra en els projectes

2. Veg. Bover 1840: 9-11; del *Blaquerna*, en cita també la cobla III de la poesia inclosa al cap. 115, segons la versió de Joan Bonllavi de 1521.

3. Veg. Quadrado 1996: 73-87, esp. 76-77; també s'hi reproduïxen dos altres escrits seus sobre Llull, «Raimundo Lulio y sus biógrafos» (p. 169-178) i «Primeros años y conversión de Ramón Llull. Fragmento histórico-crítico» (p. 179-188), escrits ja als anys setanta del segle XIX.

d'edició de textos anteriors a l'iniciat per Rosselló. No se'l va incloure a la Col·lecció d'Obres Antigues Catalanes que Josep Maria de Grau i Joaquim Rubió i Ors van iniciar el 1840. A l'«Advertència» que obre el primer volum de la col·lecció s'indiquen diversos autors i títols que es volia que en formessin part. Sobretot es tracta de cròniques històriques i d'obres poètiques (a més del rector de Vallfogona, objecte del primer tom, s'hi esmentaven March, Fontanella, Joan Blanch, Pere Serafí o Jaume Roig). Llull no hi és, per bé que la llista no es pretenia en cap cas tancada.

Onze anys més tard, el 1851, Manuel Milà i Fontanals sí que l'inclouïa en el pla d'edicions que projectava, pla que, malgrat l'entusiasme de l'il·lustre filòleg vilafranquí, no es va arribar a materialitzar, si més no com a col·lecció. El 26 de març d'aquell any Milà escrivia a Joaquim Rubió i Ors, aleshores a Valladolid, i li plantejava de tirar endavant «una colosal empresa» de publicació dels grans autors en llengua catalana. A diversos prohoms, aleshores encara força joves, se'ls encarregaria l'edició de grans autors o de determinats gèneres, de vegades distribuïts per etapes. A Josep M. Quadrado li corresponia «Raimundo Lull y Ausias March».⁴

L'any 1858 l'alemany Adolf Helfferich va relacionar l'escriptor mallorquí, tal com indica el títol de l'obra que va dedicar-li, *Raymund Lull und die Anfänge der Catalonischen Literatur*, amb els orígens de la literatura autòctona. Ho feia partint de l'ús primerenc que Llull fa de la llengua catalana en la seva producció escrita. Aquest llibre havia estat imprès a Berlín tot just l'any anterior a l'aparició de les *Obras rimadas* de Jeroni Rosselló, de manera que difícilment s'hi podria cercar cap relació de causa i efecte, per bé que mostrava clarament un canvi de consideració respecte a la producció del beat.⁵

La reivindicació, empresa per Rosselló, del valor literari de l'obra de Llull implicava també posar les seves obres a disposició dels poetes renaixentistes, que en aquelles dates començaven a constituir un contingent nombrós i molt actiu. És ben significativa d'aquesta finalitat l'opció presa per l'obra en vers, que constitueix tot just una part petita dins del conjunt de les seves obres, majoritàriament escrites en prosa. Això no significa, com és sabut, que el nombre de poemes escrits per Llull sigui precisament reduït. Els textos lul·lians del volum ocupen, juntament amb davantals i notes, de la pàgina 131 a la 699. Una antologia d'aquestes dimensions oferia un nombre important de models i exemples als autors renaixentistes, fins i tot tenint en compte l'esperit integrador, no merament poètic —si més no, en el sentit romàntic del terme—, amb què havia estat confeccionada.⁶

4. Veg. Miquel 1911-1914: cols. 352-355. Quadrado havia publicat, el 1841, a la *Revista de Madrid*, un extens i influent article sobre March (1996: 89-146).

5. Veg. Rubió 1985: 255. Per a la consideració de tall romàntic que fa de Llull el capdell de la literatura catalana, veg. Badia / Santanach / Soler 2009.

6. En el discurs d'homenatge a un ancià Rosselló, pronunciat a l'Ajuntament de Palma el 23 d'abril de 1900, el poeta Joan Alcover remarcava la diversitat d'interessos que l'havia dut a conjugar lectures, producció poètica i l'estudi dels textos antics, i específicament dels lul·lians: «Al mateix temps qu'ensaboria les produccions més selectes de les literatures modernes, assimilant-ne els elements qui més bona lliga feien amb l'or arrencat a la mina pròpia, y millor s'aclimataven en lo nadiu paratge, reunint una llibreria qui es per sí sola revelació d'el més elevat discerniment estètic y que per cert ha tenguda sempre a la disposició d'els seus amics, escoltava la veu agradosa y tendra de la musa popular,

Més enllà de l'interès que pogués despertar en els poetes vuitcentistes, la consideració de Llull com a autor d'una obra poètica literàriament solvent havia estat assumida, com hem vist, per Manuel Milà i Fontanals. El 1861 el mateix Milà va incloure'n dues poesies —les del *Blaquerna*— en el seu *De los trovadores en España*. Tot i que en deplora els catalanismes i altres llicències que Llull hi adopta, Milà considera que, especialment la peça «A vós, dona verge santa Maria», «pudiera pasar por una poesía rigurosamente trovadoresca» (Milà 1861: 467-471).

Sembla que l'edició de l'obra poètica impulsada per Rosselló també va inspirar el projecte d'edició de les «Obras lemosinas en prosa del B. Ramon Lull» que, el 30 de gener de 1860, el bibliotecari Bartomeu Muntaner exposava per carta al seu amic i col·lega Marià Aguiló. Es tracta d'una iniciativa que, com tantes altres, no es va arribar a dur a terme. Tampoc no es va concretar la proposta que Aguiló va fer repetidament a Muntaner, alguns anys més tard, de preparar el *Llibre de l'orde de cavalleria* per a la seva Biblioteca Catalana. Aquesta col·lecció va ser la primera sèrie de textos catalans antics que, amb dotze toms publicats, va aconseguir una certa continuïtat.⁷ Davant la manca de concreció de Muntaner, Aguiló va optar per fer-se'n càrrec ell mateix, encara que finalment no va aparèixer a la col·lecció esmentada (veg. Ripoll 2009). Bartomeu Muntaner, per la seva banda, no va publicar cap text de Llull a la Biblioteca d'Aguiló, però sí, en canvi, la traducció catalana medieval de la *Consolació de la filosofia* de Boeci, impresa, segons la data de la portada, el 1873.⁸

Marià Aguiló també va implicar Jeroni Rosselló, en aquell moment l'editor de textos lul·lians més acreditat, en l'elaboració de volums per a la seva Biblioteca Catalana. Li va encarregar l'edició del *Llibre de meravelles*, i Rosselló va acceptar. Segons explica al pròleg del llibre Àngel Aguiló, el seu fill, l'edició del *Fèlix* es va iniciar «pels vols del 1872», per bé que la impressió es va començar pròpiament l'any següent, com consta a la coberta en rústica dels volums impresos, al costat de l'any de finalització, i s'explica al colofó de tots dos volums (veg. Aguiló 1904). La feina d'estampació es dugué a terme a

esmicolava la foiescencia rica y verge d'el vocabulari luliá, sanitosa com el perfum d'un aire de garriga, bevia el filtre ranci de l'esperit catalanesc en manuscrits y cançoners y cròniques antigues; y colors, notes, estudis, recordances y fantasies, tot se fonía y harmonisava en el reculliment de l'ánima contemplativa, al calor de l'inspiració qui fermentava, com un llevat abscondit, y al calor d'aquella hora memorable, que no era la més gran, però sí la més dolça d'el renaixement, per lo mateix qu'era l'hora d'els ensomnis, de les aspiracions aponcellades y d'els pressentiments d'un ideal desdibuixat encara» (1900: 23-24). L'Ajuntament de Palma va difondre a través de diversos canals la invitació a l'homenatge a Jeroni Rosselló; vegeu-la a la revista *Juventut* del 19 d'abril de 1900, p. 159, com també una crònica de l'acte al número del 3 de maig del mateix any, p. 191.

7. Per a la col·lecció d'Aguiló, veg. Miquel i Planas, «L'obra de la "Biblioteca Catalana"» (1911-1914: cols. 57-69), com també Aramon 1997: 445-450.

8. L'any 1873 deu ser simplement el de l'inici d'impressió dels plecs de què es compon el llibre, que posteriorment haurien estat relligats conjuntament, després d'afegir-hi un pròleg d'Àngel Aguiló, fill del fundador de la col·lecció. Altres volums de la Biblioteca contenen igualment prefacis seus. L'inclòs a l'edició de la *Consolació* va ser escrit una vegada Bartomeu Muntaner i el seu pare ja havien mort, tal com s'indica a la p. xiv; ha de ser posterior, per tant, a l'any 1897. La impressió de la portada, en què s'esmenta el responsable del pròleg, ha de ser igualment posterior a la data que hi consta.

Palma, a la impremta de Pere Josep Gelabert, que ja s'havia encarregat de l'estampació de les *Obras rimadas* del 1859. Aguiló li hauria fet arribar el paper verjurat que usava en la resta de volums de la biblioteca, com també els tipus elzevirians que havia fet fondre específicament per a la col·lecció.

La distribució inicial dels volums de la biblioteca dirigida per Aguiló es duia a terme, a mesura que s'avançava en l'establiment i la impressió de cadascun dels textos, per mitjà de fascicles, que no s'havien de relligar en volums unitaris, evidentment, fins a completar-ne la impressió. Els quaderns impresos es feien arribar a alguns corresponents o subscriptors, i la resta s'emmagatzemava a l'espera de disposar de tot el conjunt enllestit. Del *Llibre de meravelles*, se n'imprimiren vint-i-un fascicles, corresponents al gruix principal de l'obra, atès que incloïen els nou primers llibres de què es compon i l'inici del desè, fins a la pàgina 336 del segon tom. Aleshores, però, malgrat que tot just mancaven vuit pàgines de text i la taula corresponent al darrer volum, se'n va aturar la impressió.

Durant uns quants anys, almenys des del 1885, els fascicles van restar incomplets. No es van enllestir fins al 1904, quan Àngel Aguiló va decidir relligar, i completar quan calgués, els títols que el seu pare havia imprès en fascicles. Aguiló demanà ajuda per acabar el *Llibre de meravelles* a Mateu Obrador, que hi degué intervenir, tot i que en un grau que el fill del fundador de la col·lecció no precisa. És possible que, si més no, li proporcionés el text per al plec 22, el darrer del llibre, que Rosselló no havia arribat a enviar a Marià Aguiló. Cal tenir en compte que, contemporàniament, Obrador treballava en una altra edició del *Fèlix*, igualment preparada per Jeroni Rosselló, de la qual parlarem tot seguit. La proximitat entre les dues edicions, malgrat algunes divergències lleus en els criteris de transcripció i pel que fa al nombre de variants recollides a peu de pàgina, és molt marcada, i més a mesura que l'obra avança.

El plec pendent del *Fèlix*, com també les portades i portadelles dels dos volums, i les quatre pàgines que ocupen el pròleg d'Àngel Aguiló, no es van estampar a Palma, com el gruix de l'edició, sinó a Barcelona, al taller de Fidel Giró.⁹ Giró, com Gelabert, ja havia treballat anteriorment en altres volums de la Biblioteca Catalana. No en devia conservar tipus en bon estat, ja que va caldre fondre'n de nous per completar la impressió de la novel·la lul·liana. És remarcable l'esforç de fidelitat al model mallorquí que l'impressor de Barcelona va dur a terme, per bé que hi va introduir, potser inadvertidament, alguna divergència tipogràfica (per exemple, va prescindir del punt final als títols corrents). Ni Marià Aguiló, que havia mort el 1897, ni Jeroni Rosselló, que ho havia fet el 1902, no van arribar a veure el llibre enllestit.

9. A les portades dels toms s'indica el 1904 com a data d'edició, mentre que a les cobertes en rústica els toms són datats «1873-1904». Potser amb la referència a l'inici de l'edició es volia remarcar que aquesta obra de Lluïl «per primera vegada ha fet estampar EN GERONI ROSSELLÓ», per distingir els toms de la Biblioteca Catalana de l'altra edició rosselloniana, a cura de Mateu Obrador. Aquesta no és l'única inconsistència bibliogràfica que hi detectem. En cobertes i portades s'indica només Barcelona com a lloc d'edició, alhora que en una nota a la contraportada, just a sota de la remissió a la llibreria barcelonina d'Àlvar Verdaguer, on es podien adquirir els volums de la Biblioteca, s'especifica que el llibre ha estat imprès «En les Estampes de Pere Joseph Gelabert de Palma de Mallorca y de Fidel Giró de Barcelona».

Amb la decisió de distribuir els volums per fascicles es pretenia posar els textos a disposició dels lectors amb la màxima agilitat, com també evitar que l'elaboració dels estudis preliminars n'entrebanqués l'aparició. D'aquesta manera, al mateix temps que els textos s'anaven imprimint es podia avançar en el seu estudi. La manca d'obres antigues en català editades així ho aconsellava. A la pràctica, tanmateix, va significar que, quan Àngel Aguiló va decidir enquadrar i distribuir els fascicles que es conservaven, ja a començament del segle xx, diversos d'aquests volums van aparèixer sense cap altra indicació que els breus pròlegs de circumstàncies en què el fill de don Marià ofería tot just unes mínimes clarícies sobre el volum que el lector tenia a les mans i sobre el seu procés d'elaboració. Ara bé, l'objectiu d'estampar les obres, malgrat les limitades informacions que se'n podien oferir als lectors, s'havia assolit.

Mentre l'edició del *Llibre de meravelles* anava avançant, paral·lelament a d'altres volums de la Biblioteca Catalana, Aguiló també va preparar, després que el seu amic Bartomeu Muntaner no acabés de concretar el projecte, com s'ha explicat, la publicació del *Llibre de l'orde de cavalleria*; per a l'establiment d'aquest text es va basar en dos manuscrits medievals.¹⁰ L'opuscle, imprès a Barcelona el 1879 amb paper verjurat i tipus gòtics, era dedicat a l'arxiduc Lluís Salvador. Aguiló el va incloure en la Bibliotheca d'Obretes Singulares del Bon Temps de Nostra Lengua Materna Estampades en Letra Lemosina, d'orientació més marcadament bibliòfila i arcaïtzant que la Biblioteca Catalana, cosa que no implica, però, que els llibres d'aquesta darrera no fossin igualment editats amb una gran dignitat tipogràfica.

Jeroni Rosselló, hem de suposar que una vegada aturada la impressió del *Fèlix* per a la Biblioteca Catalana, l'any 1886 va decidir impulsar la seva pròpia edició d'obres lullianes. Àngel Aguiló insinua, en la introducció esmentada del 1904, que Rosselló s'hauria pogut sentir molest pel fet que en el volum XXIX la *Histoire littéraire de la France* de M.-P.-É. Littré i B. Hauréau, aparegut a París l'any anterior, el 1885, el seu pare, Marià Aguiló, hi constava com a responsable de l'edició del *Llibre de meravelles*, mentre que no es feia cap esment del seu veritable curador.¹¹ El greuge derivat d'aquest silenci, que potser s'afegia a altres malentesos, degué motivar que Rosselló renunciés a enllestir l'edició de l'obra que Aguiló li havia encarregat feia més d'una dotzena d'anys, ja tan avançada, i optés per tirar endavant les seves pròpies edicions del beat. La redacció del paràgraf en què el fill de don Marià fa aquesta al·lusió, el darrer del breu pròleg, és d'una exquisida delicadesa, i evita tota referència directa a cap dissensió. Després d'«enviar un homenatge de gratitud, que certament sentia mon Pare, á la memoria del senyor

10. Per a una anàlisi de l'edició del *Llibre de l'orde de cavalleria* preparada per Aguiló, veg. Soler dins Lluall 1988: 129-133.

11. En parlar dels manuscrits, versions i edicions de què ha estat objecte el *Llibre de meravelles*, Littré i Hauréau afirmen que «un savant catalan, M. Aguiló y Fuster, a mis sous presse, depuis plusieurs années, une édition du *Libre de les Maravelles*, d'après les manuscrits de Barcelone dont nous avons parlé plus haut»; confirmen, també, l'estat incomplet en què es trobava la impressió: «mais cette édition, si elle est terminée, n'est pas encore publiée. Elle comprendra deux volumes. Il nous a été possible d'avoir le premier, ainsi que les vingt et une premières feuilles du second, qui mènent l'ouvrage presque jusqu'à la fin»; i, finalment, afirmen que «l'introduction et le commentaire dont M. Aguiló doit accompagner sa publication nous sont restés inconnus» (1885: 346).

Rosselló, pel bon acert y voluntat ab que l'ajudá en sa difícil empresa de la "Biblioteca Catalana"», hi rectifica l'afirmació de la *Histoire littéraire* i assenjala ben explícitament que «La direcció y estampa d'aquesta obra corregué tota á son cárrech», és a dir, de Jeroni Rosselló (Aguiló 1904: VIII).

Entre el 1886 i fins que, vers l'any 1892, problemes de visió i un atac de gota li impediren de continuar treballant-hi, Rosselló va publicar una llarga sèrie de fascicles lul·lians —gairebé una cinquantena—, que, com veurem a continuació, incloïen un nombre destacable de títols lul·lians.

2. LA INTERVENCIÓ DE LA COMISSIÓ LUL·LIANA

La impossibilitat física que Jeroni Rosselló continués l'edició de les obres lul·lianes empresa quaranta anys enrere va obligar a prendre decisions. Per tal d'assegurar la continuïtat de la seva feina i, sobretot, la publicació de les obres de Ramon Llull, l'any 1896, seguint la crida d'Antoni M. Alcover, va constituir-se una Comissió Lul·liana formada per Jaume L. Garau, Miquel Costa i Llobera, Miquel dels Sants Oliver, Estanislau de K. Aguiló, Pere Orlandis i el mateix Alcover.¹² El bibliòfil Garau havia concebut aquesta idea «devers l'any 1894», tal com explicava mossèn Alcover el 1905; anys més tard, també Salvador Galmés remarcava que la iniciativa havia partit de Garau.¹³

El 1898, mentre es duïen a terme els treballs preparatoris, Mateu Rotger s'integrà a la Comissió i Alcover va passar a ocupar-ne la presidència. Pere Orlandis havia mort l'any anterior. Al cap de dos anys va afegir-s'hi Mateu Obrador, que hi exercirà el càrrec de secretari i director tècnic. Obrador, de retorn a Mallorca, l'abril de 1900, després de dos anys al servei de l'arxiduc Lluís Salvador, havia començat a transcriure els textos per a les edicions, tasca en la qual substituïa mossèn Francesc Forteza.¹⁴ Al novembre d'aquell mateix any, 1900, Miquel dels S. Oliver es va donar de baixa de la Comissió, decidit a no tornar-se a ficar «en res que signifiqui iniciatives, bé per Mallorca, chifladures y *quijotismos*».¹⁵ El

12. A més de la introducció d'Obrador a Llull 1901-1903: I, i Alcover 1904-1905a, veg. Gayà 1986: VIII-IX. Per a la intervenció de Costa en la Comissió, veg. Perea 2007: 400-402, i per a la d'Estanislau de K. Aguiló, Perea 2005: 235-236.

13. Veg. l'«Advertència» que obre el vol. XII de les *Obres de Ramon Llull* (ORL), datada el 3 de juliol de 1922, p. VII, reproduïda a Galmés 2001: 183-184 i 1934: 408; veg. també Alcover 1923-1924. Jaume L. Garau (1858-1936) degué abandonar la Comissió abans de 1914, atès que ja no consta a la llista dels membres publicada al vol. VIII; veg. n. 16.

14. Veg. Perea 2005: 236, que cita alguns passatges del dietari d'Alcover, i 2012: 56. Per a Mateu Obrador vegeu, entre altres, les necrològiques d'Alcover (1908-1909), Costa (1910) i Oliver (1910), i vegeu també Pons 1928-1930, March 2003 i Ripoll 2011. Per al coneixement del personatge i les seves activitats, lul·lianes i d'altra naturalesa, és molt interessant l'extens epistolari que va mantenir amb Antoni M. Alcover (Moll 1983, Perea 2011 i 2012), com també amb altres corresponents (Trias 2001).

15. Perea (2012: 48-49) dona a conèixer la carta de dimissió que Oliver va adreçar a Alcover; vegeu, però, la n. 26.

1904 encara s'hi va afegir el poeta Joan Alcover, i el 1906, Josep Miralles i Sbert. Aquest darrer en va formar part fins que va ser nomenat bisbe de Lleida, el 1914; el va substituir Gabriel Llabrés.¹⁶

La Comissió va publicar quatre toms, en tres volums, amb materials preparats per Jeroni Rosselló, majoritàriament ja estampats. El responsable de l'edició d'aquests llibres va ser Mateu Obrador, el qual ben aviat es féu igualment càrrec de les Obres de Ramon Llull (ORL), la col·lecció que agafava el testimoni de la tasca de Rosselló. Al pròleg del primer dels tres volums de fascicles rossellonians detalla els materials que li havien arribat. D'acord amb les seves indicacions, disposaven de quaranta-set quaderns, que contenien edicions de diverses obres. Amb els del *Llibre del gentil e dels tres savis*, del *Llibre d'intenció* i dels *Mil proverbis* es va constituir el primer volum relligat, aparegut l'any 1901.¹⁷

Al segon, publicat el mateix 1901, s'hi van recollir l'*Arbre de filosofia d'amor*, el *Llibre d'oració*, el *Llibre de Déu*, el *Llibre de coneixença de Déu* i el *Llibre de l'Ès de Déu*, precedits per un pròleg de Miquel Costa i Llobera i amb un apèndix codicològic d'Obrador.

Pel que fa al tercer volum, format pels toms III i IV, era íntegrament dedicat al *Llibre de meravelles*. Obrador en va escriure el proemi després que Miquel dels S. Oliver hagués renunciat a fer-ho. Degué encarregar-se igualment d'editar els plec que mancaven per completar l'obra, i segurament són així mateix aportació seva l'apèndix amb breus mostres d'una versió occitana i d'una de francesa antigues (p. XLIV-XLV), i la fe d'errates (p. XLVI-XLVII), inclosos després de la introducció. Aquest tercer llibre va aparèixer el 1903, de manera que el seu curador, que feia un any que havia mort, tampoc en aquest cas no va poder veure'n el volum acabat.¹⁸

Rosselló havia imprès, d'altra banda, diversos fascicles de l'*Arbre de ciència*, que abraçaven aproximadament la meitat de l'obra, i d'alguns altres textos, cap dels quals no es va poder aprofitar per als volums de 1901-1903. Entre aquests textos inacabats hi havia el *Llibre d'amic e amat*, del qual s'havia imprès fins al versicle 271 inclòs; els noranta-tres primers versicles de l'*Exposició abreviada del càntic d'amic e amat*, composta

16. Així s'indica en ORL VIII (1914), p. VII, que és la primera vegada que consta als volums la llista de membres de la Comissió Editora; la retrobem en el vol. IX, p. V, però no en el X (1915) ni a l'XI (1917). Per al paper que van exercir a la Comissió alguns dels seus membres, veg. Perea 2012: 48-49.

17. Per als materials de Rosselló i la tasca de la Comissió, veg. Obrador 1906: 453-454. Per a una valoració crítica de l'edició del *Llibre del gentil* preparada per Rosselló i inclosa en aquest primer volum, veg. Anthony Bonner dins Llull 1993: XLIV-XLV.

18. Salvador Galmés va publicar una ressenya d'aquesta edició del *Llibre de meravelles*; veg. Rosselló 2011: esp. 150-152. No sembla que la Comissió fes relligar d'un sol cop tots els fascicles de Rosselló i compongués tots els volums possibles, sinó que es degueren conservar quaderns sense cosir, segurament en raima, al Col·legi de la Sapiència. Així ho indica el fet que el 22 de juny de 1908 Mateu Obrador recomanés a mossèn Alcover donar una gratificació de 5 o 10 pessetes al libretter Alfons per «es destorb que ha pres y sa pols qu'haguda de *tragar*, a la Sapiència, triant fuys, pera arribar a completar dits exemplars» dels tres volums rossellonians (Perea 2012: 69-70, i també 74). El nombre d'exemplars conservats o aprofitables de cada plec devia ser variable, de manera que va caldre reimprimir-ne alguns, tal com indicava Obrador a Alcover el 27 d'abril de 1908: «Els fuys qu'hem de reimprimir per completar els 50 exemplars dels toms Rosselló, ja fa dies y setmanes qu'están pendents de que a ca'n Colomar hi vulguen fer vía» (Perea 2011: 155).

per un seguidor anònim de Llull l'any 1492, i algunes pàgines d'obres rimades, que no s'havien arribat a repartir entre els subscriptors.¹⁹ Tampoc no s'hi van afegir les pàgines d'estudi impreses per Rosselló, que el seu autor havia escrit per tal que servissin de pre-faci en relligar els fascicles, llevat de la dedicatòria a l'arxiduc Lluís Salvador amb què s'obria el primer dels tres volums.²⁰

Les publicacions lul·lianes de Jeroni Rosselló, tot i que des de la perspectiva dels estudis filològics actuals presenten mancances metodològiques de pes, constitueixen el primer exemple d'una nova aproximació a la producció lul·liana no únicament interessada en la devoció i el profit moral que el lector en pogués extreure, sinó que alhora en valorava l'aportació literària i lingüística. També té el mèrit, no pas menor, encara que segurament involuntari, d'haver propiciat la constitució d'una comissió editora que, al mateix temps que donava sortida a les seves publicacions, es va plantejar l'edició de nous textos lul·lians amb una metodologia bastant menys intuïtiva.²¹ Gairebé des de la seva constitució la Comissió va impulsar la transcripció de noves obres del beat. Una vegada, doncs, completada la seva prioritat, que com s'ha dit era relligar i distribuir els quaderns impresos per Jeroni Rosselló, la Comissió va començar a publicar noves edicions de textos lul·lians.

3. L'EDICIÓ ORIGINAL DE LES OBRES DE RAMON LLULL

El primer volum de la nova sèrie, batejada amb el nom d'Obres de Ramon Llull. Edició Original (ORL), va aparèixer el 1906, a cura de Mateu Obrador.²² Contenia quatre obres: dues de les etapes inicials de la producció lul·liana (la *Doctrina pueril* i el *Llibre*

19. Per a l'edició de l'*Exposició* esmentada, Rosselló es va basar en un manuscrit del XVII de la seva propietat, l'actual Bibl. 44 de l'Arxiu Municipal de Palma. El text d'aquest còdex, copiat el 1646 per fra Joan Guàrdia, és producte d'una modernització «de lengua limosina en nostra Vulgar Mallorquina», que Rosselló es va esforçar a dissimular; veg. Albert Soler dins Llull 1995: 210-211 i 215.

20. A la Bibliothèque Nationale de France es conserva una col·lecció, parcial, de fascicles preparats per Jeroni Rosselló, que inclou els plecs que componen els tres volums relligats en 1901-1903 (probablement aquesta agrupació és prèvia a la de la Comissió), i part del quart volum projectat, amb els fascicles que es publicaren de l'*Arbre de ciència* o, incomplet, el prefaci que esbossà Rosselló per obrir el primer tom; no hi ha, en canvi, altres de les obres impreses, com ara el *Llibre d'amic e amat* o l'*Exposició* (aquests darrers plecs es poden consultar a la Biblioteca Bartolomé March de Palma).

21. En edicions contemporànies d'altres obres catalanes es van començar a adoptar així mateix criteris mínimament fonamentats des del punt de vista filològic; així ho trobem en el *Curial e Güelfa* d'Antoni Rubió i Lluch, del 1901, o en les *Obres poètiques* de Jordi de Sant Jordi, a cura de Jaume Masó i Torrents, del 1902.

22. A més de l'impuls donat a les edicions de Jeroni Rosselló i a les que preparava per a les ORL, Mateu Obrador en aquests anys va publicar dos altres textos lul·lians, extrets d'obres més extenses: el *Llibre d'amic e amat*, imprès a Palma el 1904, en l'establiment del text del qual va tenir en compte diversos testimonis, i el *Llibre de les bèsties*, aparegut a Barcelona l'any següent, dins la Biblioteca Popular de «L'Avenc». D'altra banda, el 1907 va publicar, també a Barcelona, la *Doctrina pueril*; en aquesta edició va reproduir el text establert per al vol. I de les ORL.

de l'orde de cavalleria), una del darrer període (el *Llibre de clerecia*, del 1308) i l'apòcrifa *Art de confessió*, sobre l'autenticitat de la qual l'editor ja tenia dubtes.²³ Amb la tria d'aquests quatre llibres, «doctrinaris, elementals, de la més simple estructura y de facilísimia comprensió», es volia donar al primer volum de la col·lecció un «caràcter de preliminar o introductor de dels altres» (Obrador 1906: XXXII). Fins al segon volum, doncs, no es va iniciar la publicació del magne *Llibre de contemplació*, malgrat que Obrador hi treballava des del 1900.²⁴

Pel que fa a la concepció i finalitats de la col·lecció, són interessants els plantejaments que Obrador va deixar consignats a la introducció del volum inaugural de les ORL.²⁵ La Comissió es plantejava l'edició sistemàtica en trenta volums de tota l'obra catalana coneguda aleshores de Ramon Llull, que es volia enllestida al cap de deu anys, el 1915, a temps per commemorar el sisè centenari de la mort del beat.²⁶ Entre els títols projectats, hi havia de nou els publicats per Rosselló.²⁷ L'objectiu prioritari era encara, comprensiblement, l'«estampació dels textos, per que divulgats puguen arribar a coneix-

23. Per a un comentari de les edicions de la *Doctrina pueril* i del *Llibre de l'orde de cavalleria* incloses en el primer volum de les ORL, veg. Santanach dins Llull 2005: LII-LIII i Soler dins Llull 1988: 137-148, respectivament. Per al segon títol, Obrador va seguir de prop el text que Aguiló havia publicat el 1879.

24. El 28 de maig de 1900 Obrador explicava a Lluís Salvador Vives que havia tingut ocasió de veure el manuscrit del *Llibre de contemplació* del Col·legi de la Sapiència. El 6 de setembre del mateix any va rebre l'autorització del bisbe de Mallorca per endur-se el còdex a Valldemossa, on residia, per poder treballar-hi més còmodament (Perea 2012: 50). Pocs mesos més tard, el 14 de febrer de 1901, explica a Vives que estava «a punto de terminar la copia del 1er volúmen de los tres en que se divide el magno y admirable “Libre de contemplació”» (Trias 2001: 105-109).

25. Mateu Obrador va reflexionar així mateix sobre aquestes qüestions en una famosa conferència pronunciada el 14 de maig de 1904 a l'Ateneu Barcelonès, publicada aquell mateix any al *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* i que l'any següent encapçalava el llibret d'estudis *La nostra arqueologia literaria*, i també en la seva intervenció al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, de l'octubre de 1906; veg. Obrador 1905 i 1908a, com també Martínez Romero 2006: 262-265.

26. Per al programa d'edició i la cronologia que la Comissió es proposava, veg. Obrador 1906: XXVIII-XXIX, com també 1908a: 504-506. El lul·lista de Felanitx, en constatar que es conservaven més versions en català de títols de Ramon Llull de les que inicialment la Comissió havia pogut documentar, no s'està de comentar a Alcover que «An aquest pas, si axò va axí, sa trentena de volums projectats perilla convertir-se en corantena (Deu fassés, y menjariem dàtils!)» (Moll 1983: 104-105). Mossèn Alcover, per la seva banda, recollia notícies sobre el procés d'impressió dels toms al *BDLC* (1904-1905b i 1906-1907). És igualment obra d'Alcover una crida als mallorquins a col·laborar en el projecte, publicada al *Diario de Mallorca* el juliol de 1904 i reproduïda al butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana; segurament també és seva, tot i que no està signada, la nota, apareguda el 1905 al butlletí esmentat, en què es dona detalladament compte de la sol·licitud de suport adreçada al Ministeri d'Instrucció Pública i de la resolució favorable (Alcover 1904 i 1905). D'altra banda, Miquel dels Sants Oliver va elaborar una crida similar adreçada als lectors de *La Veu de Catalunya*, reproduïda posteriorment al *BSAL* (Oliver 1904).

27. Encara que a la taula només es preveu fer «reimpressions» dels títols ja preparats per Rosselló, Obrador observava que «alguns d'aquells textos, impresos ja a la provecta edat del fervent lul·lista y quant la seua flaca salut no li permetia dedicarlos escrupulós mirament, reclamen una revisió feta ab tot esment y cura, sobre'ls millors manuscrits qu'ell pogué coneixer y emprar, confrontats ab qualcuns altres que avuy sabem o possehim, y qu'ell no tengué avinentesa o lleguda d'aprofitar ni arribar a veure» (Obrador 1906: XXVIII; també a 1908a: 505).

xença y mà de tothom», tasca que havia de precedir el «comentari espositiu y crítich dels llibres originals de Ramon Lull» (Obrador 1906: XXIV-XXV). L'establiment dels textos, d'altra banda, havia de partir de «la copia fidelíssima dels textos, escrupulosa, directament presa y col·lacionada sobre'ls millors manuscrits», ja que altrament no era possible obtenir-ne «una lliçó textual verament genuina, autèntica, neta d'errors, inexactituds y tares». Una vegada assumit aquest aspecte, això no obstant, Obrador remarcava la conveniència d'adoptar uns criteris a mig camí entre un trasllat de

cada frase y cada mot rigurosament al peu de la lletra, ab servil y absoluta fidelitat, y transportant a la copia, talment com ho faria una máquina fotogràfica, les *ipsissima verba* del manuscrit,

i aquell altre procediment, més divulgatiu, que

sens apartarse de l'exactitut essencial, corregeix y esmena, de passada, les falles o lapsus materials y evidents, les errors indubitables, filles de l'ignorancia o la distracció del copista, rectifica o adoba l'ortografia dels mots, sense l'origen etimològich (ibíd.: VIII).

En l'establiment dels textos publicats a les ORL, doncs, es partia d'«un tercer sistema que, com a intermedi y participant d'aquells dos, podríem anomenar mitjancer o *eclèctich*» (ibíd.: IX; la cursiva és de l'original). És a dir, s'hi duia a terme una transcripció fidel del testimoni base, per bé que corregint-ne els errors detectats —encara que no ho indiqués explícitament, en la correcció de passatges deturpats es tenien en compte altres testimonis o bé, quan això no era possible, es feia *ope ingenii*—, i s'hi aplicaven uns criteris de transcripció que en facilitessin la lectura, que incloïen el desenvolupament d'abreviatures, una lleu accentuació i una puntuació mesurada.

S'assumia tàcitament que, per tal d'agilitar la publicació dels volums, la localització d'un testimoni antic i presumptament fiable d'una obra permetia estalviar la consulta sistemàtica de la resta de la seva tradició textual. Així, per exemple, en l'establiment de la *Doctrina pueril* Obrador va basar-se en l'únic manuscrit medieval que tenia a l'abast, al Seminari de Barcelona, i el va col·lacionar sumàriament amb dos còdexs moderns mallorquins, malgrat que tenia coneixement de l'existència d'altres manuscrits a la Biblioteca Reial de Munic o a l'Ambrosiana de Milà.²⁸

Tot i la reivindicació d'uns certs criteris filològics, el sistema «mitjancer o *eclèctich*» que proposa implicava renunciar a les edicions crítiques en un sentit estricte. Obrador n'era plenament conscient i ho justificava dient que a començament del segle xx la situació d'«el nostre renaixement» era massa inicial per «acometre veritables *edicions crítiques*», per manca de filòlegs prou preparats i, igualment, d'«un contingent de lectors, qui volguessen y les sabessen entendre y assaborir» (ibíd.: IX).

És ben probable que en aquests plantejaments de mínims hi hagués així mateix raons de tipus econòmic que obliguessin a reduir l'ambició del projecte. No eren pas poques

28. Veg. Obrador 1906: 430-437, com també 1908b: esp. 599 i 608. Per als còdexs emprats per Obrador en l'establiment del text de la *Doctrina*, veg. Santanach 2000 i Lull 2005.

la feina i les despeses que es preveia que comportarien la localització de manuscrits amb obres catalanes de Lull —escampats per tot Europa—, l'obtenció de reproduccions d'aquests còdexs i la col·lecció de les versions transmeses. Obrador havia entrat en contacte amb els fons manuscrits lul·lians aprofitant una estada a Venècia, l'hivern i la primavera de 1900, mentre era al servei de l'arxiduc Lluís Salvador; durant alguns mesos, almenys entre el febrer i l'abril, havia tingut ocasió de consultar els impresos i manuscrits de la Biblioteca Marciana, i en va tornar amb troballes importants.²⁹ Més tard va ser becat per l'Institut d'Estudis Catalans per anar a Milà i Munic, on va tenir ocasió, durant els mesos de juliol a setembre de 1908, de documentar els nombrosos còdexs lul·lians que s'hi conserven, de fer-ne fer algunes reproduccions i de transcriure alguns textos.³⁰ Les despeses que implicaven estades d'aquestes característiques no eren fàcilment assumibles per la Comissió Lul·liana.

Tenint en compte totes aquestes limitacions, els volums de les ORL no pretenien oferir edicions pròpiament crítiques, sinó les seves *precursores*, tal com Obrador les qualificava:

trobam que no será encara vengut el temps de florir y granar aquí, fructuosament, les edicions crítiques; sinó més tost aquelles altres, les precursoras, les destinades a preparar el terreny, les qui tenguen per objecte, no la dissecció o anatomía filològica dels manuscrits mitjuevals, sinó el despertar envers d'ells y atraure-hi l'afició de la gent de lletres, y encaminarli el gust a la lectura d'obres antigues (ibíd.: X).³¹

Seguint el programa marcat, el 1906 es va iniciar l'estampació del segon tom de la sèrie, el primer dels set que havien de compondre el *Llibre de contemplació*. D'acord amb el que s'indica al colofó, el procés d'impressió es va allargar fins a la fi de la primavera del 1908. Pel que fa al tercer de la col·lecció, que completava el text del primer volum del *Llibre de contemplació*, també degué començar-se a imprimir el 1906, tal com llegim a la portada, però no va enllestir-se fins avançat el 1909, com s'indica a la coberta i s'explica en una nota «Als subscriptors». La raó de l'endarreriment va ser la inesperada malaltia de Mateu Obrador, que va morir el 27 de maig de 1909. També hi degueren tenir un cert pes les dificultats per accedir als seus papers, venuts pel seu fill Bernat a un llibreter de Barcelona.³²

29. Obrador 1900. Ell mateix explicava per carta els seus descobriments a Lluís S. Vives (Trias 2001: 94-102). S'inclou una nota breu sobre les recerques d'Obrador a Venècia a la revista *Juventut* del 19 d'abril de 1900, p. 159-160.

30. Obrador 1908b. Gràcies, de nou, a la correspondència que va fer arribar a mossèn Alcover, plena d'entusiasme, podem reconstruir part de la tasca que va dur a terme a la ciutat bavaresa; veg. Perea 2012: 73-76, i també Moll 1983: 107-109, que transcriu completa una interessant carta del 3 de setembre de 1908.

31. Per als criteris d'edició descrits, veg. Obrador 1906: VII-XVI i 449-452. Són també molt interessants sobre el desenvolupament de l'edició dels volums les consideracions que adreçava a la Comissió Editora el 19 de març de 1907 (Perea 2012: 65-68).

32. Sobre el destí dels papers d'Obrador i el paper del seu fill Bernat, vegeu la carta que Estanislau Aguiló va adreçar a mossèn Alcover un dijous 14, segurament de l'octubre de 1909, referent a un exemplar del *Blaquerna* (Perea 2005: 262). És probable que es tracti de les fotografies de l'actual Hisp. 67

En la nota «Als subscriptors», inclosa a les p. 5-6 del volum III de les ORL, es dona compte de la incorporació de Miquel Ferrà al projecte de l'edició lul·liana. Ferrà no sols va preparar els materials del tom que Mateu Obrador havia deixat embastats, sinó que, a més, va tenir cura del volum següent, el tercer del *Llibre de contemplació* i quart de les ORL (1910). El signà únicament amb les seves inicials, «M. F.».

Durant els anys 1912 i 1913, Ferrà va treballar en la preparació de l'edició del *Blaquerna*. Aleshores residia a Gijón, on treballava a la Biblioteca Jovellanos. Igualment amb l'objectiu d'avançar en l'edició del romanç, a començament del 1913 va fer una estada a París. Malgrat aquesta dedicació, no va arribar a completar l'edició del llibre i va desentendre's del projecte de les ORL, potser fastiguejat per les complicacions que sorgiren perquè la Comissió Editora li abonés les despeses de l'estada parisenca.³³

El testimoni, va assumir-lo mossèn Salvador Galmés, que va demanar a Alcover de fer-se càrrec de la tasca que Miquel Ferrà havia deixat. Va ser ell, doncs, qui s'encarregà de completar l'edició dels quatre toms restants del *Llibre de contemplació* —el darrer aparegué el 1914.³⁴ També enllestí la del *Blaquerna* (1914), novè volum de la sèrie, que va aparèixer signat per ell mateix i per Ferrà. La resta de números de la col·lecció, fins al XX, va ser preparada per Galmés tot sol, llevat del XIX, corresponent al primer dels *Rims*, el pròleg del qual va ser redactat pel també lul·lista Ramon d'Alòs-Moner. Cal distingir, però, dues etapes ben diferenciades dins del llarg període que abraça la direcció editorial de Galmés, amb un punt d'inflexió el 1919. En aquest any es va desencadenar un agre conflicte al si de la Comissió Editora, que va enfrontar-ne el president, Antoni M. Alcover, amb el director d'edició, Salvador Galmés.

Entre l'edició del *Blaquerna* i l'esclat de la disputa aparegueren dos volums de les ORL. El desè, de contingut marià, incloïa les edicions del *Llibre de santa Maria*, les *Hores de santa Maria* i el *Llibre de Benedicta tu in mulieribus* (1915). L'onzè volum, publicat dos anys més tard, el 1917, constituïa el primer dels tres toms de l'*Arbre de ciència*. Fins a aquell moment, la Comissió Editora havia estat la responsable de donar continuïtat al projecte. Per això s'havien cercat persones de prestigi en el món cultural illenc que asseguressin l'aparició de nous títols. Tal com consta en el volum del 1917, el darrer aparegut sota el seu patrocini, els membres que componien la Junta Editora de les Obres Originals eren, en aquell moment, Antoni M. Alcover, president; Miquel Costa i Llobera,

de la Bayerische Staatsbibliothek, que Obrador havia dut del seu viatge, juntament amb altres reproduccions de manuscrits; també s'hi interessava Jordi Rubió, que en reclamava la propietat de l'IEC (Lladó 2012: 253-254). La còpia fotogràfica del *Blaquerna* de Munic era, per a Obrador, «la pessa principal y com el gall de llevor» entre els diversos títols lul·lians que va dur a Mallorca (Moll 1983: 108); aquesta reproducció l'havia finançat, efectivament, l'IEC (Perea 2012: 75).

33. Per a la intervenció de Miquel Ferrà en el projecte de les ORL i, en general, per a la seva relació amb la figura de Ramon Llull, veg. Lladó 2012: esp. 253-258.

34. Galmés, seguint l'exemple lul·lià, va optar per no consignar el seu nom fins al volum VII de les ORL (i sisè del *Llibre de contemplació*; 1913), de manera que els dos anteriors van aparèixer sense el nom del curador (cf. ORL VII, p. V). Per a una valoració de les ORL amb motiu de la publicació del darrer volum del *Llibre de contemplació*, veg. Miquel 1911-1914: cols. 656-659. Per a l'aportació lul·lística de Galmés, veg. Rosselló 1988: esp. 47-108, i la introducció de Pere Rosselló a Galmés 1990: esp. 7-10.

Joan Alcover i Gabriel Llabrés, vocals; Miquel Ferrer, administrador,³⁵ i Salvador Galmés, secretari i director d'edició (XI, p. V).

4. SALVADOR GALMÉS, EDITOR

Després de l'onzè volum, el 1917, va caldre esperar fins al 1923 abans no es va poder disposar del següent, corresponent al segon tom de l'*Arbre de ciència*. Entremig, s'havia dissolt la Comissió Editora Lul·liana. A partir d'aquest dotzè volum, Salvador Galmés no sols va fer-se càrrec de l'edició com a filòleg i curador, tal com havia fet en els títols immediatament anteriors, sinó que també va assumir la tasca d'editor, que fins aleshores havia exercit la Comissió. En una «Advertència» inclosa en el volum del 1923, Galmés hi expressava la seva voluntat de reprendre la tasca d'edició lul·liana, seguint la línia oberta per Jeroni Rosselló i continuada per l'extinta Comissió, alhora que agràia el patronatge de la Diputació Provincial de Balears i de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquesta advertència és datada el 3 de juliol de 1922, més d'un any abans que s'arribés a una entesa amb mossèn Alcover per acabar les hostilitats i, sobretot, pocs dies després que es tanqués, en fals, una greu polèmica sobre la situació de la Comissió airejada a través de la premsa illenca.³⁶

S'ha parlat força, des de diversos punts de vista i oferint-ne de vegades interpretacions poc coincidents, sobre els fets que van portar a la desaparició de la Comissió.³⁷ Sembla que els motius de tot plegat van ser diversos. Hi van tenir a veure l'ambient creat contra Alcover pels seus conflictes amb l'Institut d'Estudis Catalans, com també diferències de tipus polític al si de la Comissió.³⁸ Van haver-hi així mateix desavinences de tipus lingüístic, especialment ortogràfic. Aquestes circumstàncies, i l'atenció dispensada per Alcover a moltes altres activitats, van dificultar el desenvolupament ordinari de la Comissió i van contribuir a agrejar la relació entre els seus membres, i especialment entre Alcover i Galmés.

Tant és així que el 15 d'octubre de 1919, després que l'edició del volum XII hagués estat paralitzada durant un parell d'anys, i perillessin algunes subvencions pendents, qua-

35. Miquel Ferrer degué entrar a formar part de la Comissió entre l'abril i el maig de 1907; el 21 d'abril Obrador indicava a Alcover que volia tornar-se a «veure amb so nostro candidat administrador, En Ferrer», i el 14 de maig li comentava que «Mos vérem disapte amb En Ferrer es nostro Administrador y quedárem closos y entesos; ja té exemplars rebuts y pot fer sa seua via» (Moll 1983: 99 i 101).

36. El conjunt de pròlegs i notes a les edicions de les ORL escrits per Salvador Galmés es troben recollits en Galmés 1997.

37. Veg. Moll 1996: 231-240 i Rosselló 1988: 47-67, com també Lladó 2012: 273-274 i Perea 2007: 400-402. Maria-Pilar Perea promet noves precisions sobre aquesta espinosa qüestió, gràcies a la localització de documentació inèdita (2012: 54 n. 20).

38. El mateix Alcover vinculava els conflictes amb l'IEC i la Comissió, tal com exposava el 28 de juny de 1924, de forma força esbiaixada, en una instància adreçada a Alfons Sala, president del Consell Permanent de la Mancomunitat imposat per la Dictadura primoriverista (veg. Massot 2005: 124-126), com també a les pàgines del *BDLC* (Alcover 1923-1924).

tre dels sis vocals de la Comissió van acordar-ne la dissolució i traspasar els seus béns i obligacions a Salvador Galmés. Ho van fer a proposta d'aquest darrer, que havia continuat treballant en les tasques d'edició i temia haver invertit el temps i els esforços en va.³⁹ Amb aquest acord a la mà, Galmés va donar ordre de continuar la impressió. També va requerir a Alcover que li lliurés els materials que tenia corresponents a l'edició i, en negar-s'hi aquest, va denunciar els fets a les autoritats eclesiàstiques mallorquines i, més tard, a la Santa Seu.⁴⁰

Mossèn Alcover, per la seva banda, que no donava validesa a la dissolució de la Comissió, i simplement la va considerar una renúncia dels quatre membres que l'havien acordat, va aconseguir que no es duqués a terme la represa de la impressió. A més, es va reivindicar com a editor i propietari dels volums impresos, atès que havia gestionat bona part de les subvencions i les havia avalat amb els seus propis béns.⁴¹ En conseqüència, es va considerar legítimat per fer-ne donació a qui cregués convenient, cosa que va fer repartint volums impresos entre diverses comunitats de religiosos de l'illa.⁴² Va creure igualment convenient aclarir als mateixos volums les intervencions de cadascú, de manera que, segons li retreien els seus detractors, va prescindir de pàgines impreses i, sobretot, va modificar mitjançant tires de paper enganxades a les portades—«pegadets», en dirà ell mateix— les responsabilitats dels curadors.⁴³ Va intentar, així mateix, crear una segona Comissió Editora amb persones de la seva confiança, que, malgrat tot, no va arribar a produir cap fruit.⁴⁴

39. A més del mateix Galmés, hi van estar d'acord Miquel Costa i Llobera, Joan Alcover i Gabriel Llabrés; no van assistir a la reunió, plantejada per «seguir o suspendre la publicació» de les ORL, ni mossèn Alcover —a qui Galmés no va especificar l'objecte de la convocatòria— ni Miquel Ferrer, administrador de la Comissió (Galmés 2001: 186-187, com també Rosselló 1988: 52).

40. En el plet que es va desenvolupar davant la Cúria eclesiàstica de Mallorca sobre aquesta qüestió, la posició d'Alcover va ser defensada per Jeroni Massanet, fundador de la societat Fomento del Civismo i director del seu òrgan, el setmanari *La Vanguardia Balear*, en el qual, entre l'abril de 1925 i el mateix mes de 1926, va publicar una sèrie de setze articles sobre «La edició luliana» i la seva visió del paper que Alcover havia tingut en l'empresa; veg. Perea 2001: 250-252.

41. Veg. Moll 1996: 230-231 i Perea 2012: 50-53, 56.

42. Entre els fons bibliogràfics del Centre de Documentació Ramon Llull, hi ha un tom I del *Llibre de contemplació* que conté a la guarda davantera la dedicatòria següent, autògrafa, de mossèn Alcover: «Per que els mallorquins concients pugen conèixer lo Bt. Ramón Lull, dedica a la Biblioteca del Convent de Terciaris Regulars Franciscans de St. Bonaventura de Lluchmajor els volums de l'Edició Luliana publicats fins avuy (1905-1922), fora la *Doctrina pueril*, que ja no n'hi ha exemplars disponibles, / L'Editor / Antoni M. Alcover, pre.»

43. També va afegir en alguns exemplars d'ORL IV, després de la portada, la indicació: «La transcripció directa i confrontes dels codis lulians aprofitats per aquesta edició i la correcció de proves del present volum és obra d'En Miquel Ferrà i Juan, que feu baix de la meua direcció i inspecció i subjeçant-se an el pla trassat del Mestre Mateu Obrador i Bennàsser, feyna que li pagué fins a doblar i malla segons lo establert ab el mateix Mestre Obrador, lo mes egregi dels lulistes moderns. | Antoni M.ª Alcover, pre.», tal com es pot llegir en el facsímil del volum publicat per Miquel Font Editor el 1992. En els volums posteriors del *Llibre de contemplació*, hi va afegir la mateixa nota, però substituint el nom de Miquel Ferrà pel de «Mn. Salvador Galmés», tal com consta als facsímils, almenys, dels vol. V i VI.

44. Veg. Galmés 1934: 408 n. 2.

Entre l'abril i el juny de 1922, en ple litigi, es va desenvolupar una escandalosa polèmica a la premsa de Palma sobre l'edició de les ORL i les diverses intervencions de curadors i de la Comissió. A més de mossèn Alcover van intervenir-hi Miquel Ferrà, que, tot i que ja no formava part de la Comissió, es va sentir agreujat perquè Alcover reduïa a meres tasques mecàniques la feina que tant ell com Galmés havien dut a terme, i el mateix Salvador Galmés.⁴⁵ En la disputa sobretot van intervenir, sovint amb un to insultant i feridor, Alcover i Ferrà. Galmés hi va publicar una única resposta, força llarga i de to molt més contingut, en què desmentia punt per punt els arguments del canonge de Manacor. Les tensions entre els antics president i director d'edició de la Comissió encara es van allargar per espai de més d'un any, ja que no va ser fins al 14 de desembre de 1923 que es va arribar a un cert acord, que va permetre desencallar l'edició de les ORL. Els materials d'edició de les ORL, però, segons afirmava ell mateix, van romandre en mans de mossèn Alcover.

En aquestes circumstàncies, l'activitat editora de Galmés no va ser gens senzilla. Va haver de publicar els volums següents amb ben poques ajudes. Malgrat que l'esment de la Diputació Provincial de Balears i de l'Institut d'Estudis Catalans, la col·laboració dels quals Galmés agraiïa a l'Advertència del vol. XII, es va mantenir a la resta de volums de la sèrie, inclosos el XX i el XXI, és ben probable que en diversos moments la seva ajuda, sobretot del segon, fos bastant més simbòlica que efectiva.⁴⁶ Puntualment l'edició va comptar amb altres ajuts econòmics, com en el cas del vol. XVII, de 1933, publicat «amb l'auxili generós de l'Ajuntament de Palma de Mallorca i de la Generalitat de Catalunya», com es fa constar al colofó.

Fins a l'esclat de la Guerra Civil espanyola, a més del segon i tercer volums de l'*Arbre de ciència* (1923 i 1926), Galmés va publicar un volum de proverbis lul·lians (*Proverbis de Ramon, Mil proverbis* i *Proverbis d'ensenyament*; vol. XIV, 1928); el *Llibre de demostracions* (vol. XV, 1930); l'*Art demostrativa*, les *Regles introductòries* i la *Taula general* (vol. XVI, 1932); l'*Art amativa* i l'*Arbre de filosofia desiderat* (vol. XVII, 1933); el *Llibre d'intenció*, l'*Arbre de filosofia d'amor*, les *Oracions e contemplacions de l'enteniment*, les *Flors d'amors e flors d'entel·ligència* i les *Oracions de Ramon* (vol. XVIII, 1935), i dos volums amb els *Rims* (vol. XIX i XX, 1936 i 1938). La impressió del darrer, iniciada el 1936, tal com s'indica al colofó, s'allargà durant dos anys a causa de la situació bèl·lica que es vivia a l'illa.⁴⁷

45. Vegeu un resum de la disputa en Rosselló 1988: 58-67. Alcover va oferir una seva versió del conflicte al *BDLC* (1923-1924), i l'explicava el 1928 en unes notes adreçades a Jeroni Pons (Massot 1995: 223-224).

46. La subvenció de la Diputació és l'única que Galmés va aconseguir mantenir entre les que rebia la Comissió abans del 1919, segons explicava ell mateix (1934: 409).

47. Llegim al colofó: «L'estampació d'aquest volum, segon de *Rims* de Ramon Lull, començà a l'abril de 1936: seguí amb intermitències angunioses —*foris pugnae intus timores*—: finí a l'alba de la victòria, dia 28 de juny de 1938, vigília dels apòstols sant Pere i sant Pau.» I en una nota al final de les Notícies preliminars Galmés advertia el següent: «Lector exigent: si notes vacil·lacions en l'estil d'edició o t'hi ofèn alguna anomalia, considera les circumstàncies en què s'estampà aquest volum, i sies indulgent» (p. XIV).

Les de les ORL no van ser les úniques edicions de l'obra de Ramon Llull que Galmés va preparar. També va ser el responsable de diversos volums de la col·lecció «Els Nostres Clàssics», de l'Editorial Barcino, entre els quals cal esmentar molt especialment el *Llibre de meravelles*, els quatre volums del qual van aparèixer entre 1931 i 1934. Aquest títol no es va publicar mai dins de les ORL, potser perquè ja es disposava de les dues edicions de Jeroni Rosselló. Per a la col·lecció de Barcino Galmés també va preparar una nova edició del *Llibre d'Evast e Blanquerna*. Només el primer volum d'aquest text va aparèixer abans de la Guerra, el 1935; els altres tres ho van fer després: el segon, el 1947, i els dos darrers, amb aportacions d'altres estudiosos, el 1954, tres anys després de la mort de Galmés.⁴⁸

Fins al 1950, dotze anys més tard de l'aparició del darrer volum de les ORL editat per Galmés, no va veure la llum el tom XXI. S'hi va incloure el *Llibre d'home*, el *Llibre d'ànima racional* i el *Llibre dels àngels*. L'edició, aquesta vegada, va ser a cura de Miquel Tous Gayà, i amb un pròleg de Rafel Ginard Bauçà. Tot i que en aquesta data Salvador Galmés encara era viu, no se'n volgué fer càrrec a causa de la seva avançada edat. En lloc d'assumir la tasca, hi implicà els franciscans de Mallorca, probablement amb l'esperança que completarien el projecte d'edició de les obres originals de Llull. Malauradament, la intervenció franciscana va limitar-se a aquest únic volum. El 1950 s'estroncava, per tant, a gairebé un segle de distància de l'edició pionera de Jeroni Rosselló, el projecte que havia nascut per completar la seva feina.

Tot i l'existència d'altres iniciatives editores puntuals, algunes de tan destacades com els cinc primers volums de les Raimundi Lulli Opera Omnia (1959-1967), impulsades per la Maioricensis Schola Lullistica,⁴⁹ o les *Obres selectes* preparades per Anthony Bonner (Llull 1989),⁵⁰ va caldre esperar fins a l'inici dels anys noranta del segle xx per assistir a la creació d'una col·lecció d'edicions crítiques de textos lul·lians que, explícitament, es reivindicava successora de la tasca de les ORL, fins i tot en el seu mateix nom. Es tracta, és clar, de la Nova Edició de les Obres de Ramon Llull (NEORL).⁵¹

Durant els anys que van de la publicació de les *Obras rimadas* de Jeroni Rosselló el 1859 a les edicions de Salvador Galmés assistim a la consagració de Ramon Llull com a autor d'una producció vasta i singular. No ho fa pròpiament com a referent poètic, com aspirava Rosselló, sinó com un punt de referència bàsic, sovint amb un alt component simbòlic, per a les lletres i el pensament medievals.

Al llarg d'aquestes edicions evoluciona igualment la metodologia emprada pels curadors a l'hora d'establir els textos. Així, passem de les edicions més inicials, intuïtives i amb intervencions no sempre prou justificades, de Rosselló, a les de Salvador Galmés, en

48. Per a les edicions lul·lianes d'ENC, veg. Santanach 2013.

49. La sèrie va ser represa el 1978 per l'editorial belga Brepols, de Turnholt, que continua publicant-la, amb la col·laboració del Raimundus-Lullus-Institut, dins del prestigiós Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis.

50. També caldria esmentar les *Obres essencials*, extensa compilació de textos lul·lians en dos volums, en paper de bíblia, publicats a la Biblioteca Perenne de l'Editorial Selecta (Barcelona, 1957 i 1960); els textos de les obres, en ortografia normativa, estan basats sobretot en les edicions de les ORL.

51. Per a una valoració actualitzada de la NEORL, veg. Santanach / Soler 2016.

les quals es mantenen uns rigorosos criteris de fidelitat als manuscrits de referència i d'explicitació de les esmenes introduïdes. Aquest plantejament ja era present en les edicions de Mateu Obrador, per bé que amb algunes vacil·lacions. Obrador i Galmés també coincidien a l'hora de donar prioritat a la publicació dels títols, malgrat que no sempre tinguessin a l'abast la totalitat de la tradició textual corresponent. Els volums sorgits d'aquest criteri «ecclèctic», com el definia Obrador, han constituït durant molts anys, i en alguns casos encara constitueixen, l'edició de referència de les obres de Ramon Llull.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILÓ, Àngel (1904): «Prólech», dins *Libre apellat Felix de les maravelles del mon, lo qual llibre feu mestre Ramon Lull de Malorques estant en la ciutat de Paris...*, 2 vol., a cura de Jeroni Rosselló. Barcelona: Llibreria d'Alvar Verdaguer, 1872-1904, p. V-VIII.
- ALCOVER, Antoni M. (1904, agost): «Un mot a n-els bons mallorquins sobre les obres del Bt. Ramon Llull martir y confesor de la nostra santa fe», *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, vol. X, p. 323-324.
- [ALCOVER, Antoni M.] (1905, agost-setembre): «L'edició original de les Obres de Ramón Llull», *Bolletí de la Societat Arqueológica Luliana*, vol. XI, p. 128-133.
- ALCOVER, Antoni M. (1904-1905a): «Les obres del Bt. Ramon Llull», *BDLC*, vol. II, p. 302-306.
- ALCOVER, Antoni M. (1904-1905b): «Vent en popa p'el Bt. Ramon Llull», *BDLC*, vol. II, p. 401-402.
- ALCOVER, Antoni M. (1906-1907): «La Diputació de Barcelona y la de Balears y les Obres del Bt. Ramon Llull», *BDLC*, vol. III, p. 405-406.
- ALCOVER, Antoni M. (1908-1909): «En Mateu Obrador i Bennàsser», *BDLC*, vol. IV, p. 316-319. Reproduït en *BSAL*, vol. XIII (juny), p. 81-83.
- ALCOVER, Antoni M. (1923-1924): «Lo cabermoni de l'Edició Luliana», *BDLC*, vol. XIII, p. 221-223.
- ALCOVER, Joan (1900): *Don Jeroni Rosselló: discurs llegit en la sala de sessions de l'excelentíssim Ajuntament de Palma dia 23 d'abril de 1900*. Palma: Estampa y Llibreria de Joseph Tous.
- ARAMON I SERRA, Ramon (1997): «Les edicions de textos catalans medievals», dins *Estudis de llengua i literatura*. Presentació de Joan A. Argente, prefaci i edició a cura de Jordi Carbonell. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 433-504. Prèviament dins D. A. (1955): *VII Congreso Internacional de Lingüística Románica (Barcelona, 7-10 abril de 1953)*, vol. II: *Actas y memorias*. Barcelona: Abadia de Sant Cugat del Vallès, p. 197-266.
- BADIA, Lola / SANTANACH, Joan / SOLER, Albert (2009): «La llengua i la literatura de Ramon Llull: llocs comuns, malentesos i propostes», *Els Marges*, 87, p. 73-90.

- BDLC: *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, a cura de Maria-Pilar Perea, 2011. En línia: <http://alcover.iec.cat/entrada.asp?c_epigraf=2>. [Consulta: 1 de juny de 2016.]
- BOVER, Joaquim Maria (1840): *Del origen, vicisitudes y estado actual de la literatura en la isla de Mallorca*. Palma: Guasp.
- BOVER, Jaume (2001): *Els Capó, impressors de Mallorca. Segles XVII-XVIII. Història i ca-tàleg*. Palma: Institut d'Estudis Baleàrics.
- COSTA, Miquel (1910, juny): «In memoriam», *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, vol. XIII, p. 81.
- GALMÉS, Salvador (1934, agost-octubre): «L'edició de les obres originals del Mestre», *La Nostra Terra*, 80-82, p. 407-410. Reproduït dins Galmés 1990:87-91.
- GALMÉS, Salvador (1990): *Escrips sobre Ramon Llull*, a cura de Pere Rosselló Bover. Barcelona: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General (Universitat de les Illes Balears) / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GALMÉS, Salvador (1997): *Lul·lisme*, a cura de Pere Rosselló Bover. Barcelona: Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GALMÉS, Salvador (2001): *Articles, pròlegs i altres treballs. Epistolari*, a cura de Pere Rosselló Bover. Barcelona: Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GAYÀ, Jordi (1986): «Introducció», dins l'edició facsímil d'*Obres de Ramon Llull* (Palma: Comissió Editora Lul·liana, 1906.), vol. I: *Doctrina pueril. Libre del orde de cavalleria. Libre de clerecia. Art de confessió*. Palma: Miquel Font, p. VII-XII.
- LITTRÉ, M.-P.-É. / HAURÉAU, B. (1885): «Raimond Lulle, ermite», dins *Histoire littéraire de la France*, XXIX. París, p. 1-386, 567-568, 618.
- LLADÓ I ROTGER, Francesc (2012): «La universalitat de Ramon Llull i Miquel Ferrà», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. LXIV (*Miscel·lània Albert Hauf*, 3), p. 251-277.
- LLULL, Ramon (1901-1903): *Obras de Ramón Lull*, 3 vol., a cura de Jeroni Rosselló, pròleg de Mateu Obrador. Palma de Mallorca.
- LLULL, Ramon (1988): *Llibre de l'orde de cavalleria*, edició d'Albert Soler. Barcelona: Barcino (ENC A, 127).
- LLULL, Ramon (1989): *Obres selectes de Ramon Llull*, 2 vol., a cura d'Antoni Bonner. Palma, Editorial Moll.
- LLULL, Ramon (1993): *Llibre del gentil e dels tres savis*, a cura d'Anthony Bonner. Palma: Patronat Ramon Llull (NEORL, II). 2a edició revisada, 2001.
- LLULL, Ramon (1995): *Llibre d'amic i amat*, edició crítica d'Albert Soler. Barcelona: Barcino (ENC B, 13).
- LLULL, Ramon (2005): *Doctrina pueril*, edició crítica de Joan Santanach i Suñol. Palma / Barcelona: Patronat Ramon Llull (NEORL, VII).
- MARCH NOGUERA, Joan (2003): «Mateu Obrador Bennàsser, un home emprenedor», *Randa*, vol. 51 (*Homenatge a Miquel Batllori*/4), p. 91-102.
- MARTÍNEZ ROMERO, Tomàs (2005-2006): «El Congrés de 1906, els clàssics i l'edició de textos catalans antics», *Estudis Baleàrics*, vol. 82/83, p. 253-267.

- MASSOT I MUNTANER, Josep (1995): *Antoni M. Alcover i la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2005): «Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans (1924)», dins *Escriptors erudits i contemporanis. Cinquena sèrie*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MILÀ I FONTANALS, Manuel (1861): *De los trovadores en España. Estudio de lengua y poesía provenzal*. Barcelona: Librería de Joaquín Verdaguer.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1911-1914): *Bibliofília. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular*, vol. I. Barcelona: s. n.
- MOLL, Francesc de B. (1983): «Cartes de tema lul·lià de Mateu Obrador a mossèn Alcover», dins *Aspectes marginals d'un home de combat (Mossèn Antoni M. Alcover)*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 93-109. Prèviament dins *Estudios Lulianos*, vol. IX (1965), p. 229-250.
- MOLL, Francesc de B. (1996³ [1962]): *Un home de combat (Mossèn Alcover)*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- OBRADOR, Mateu (1900): «Ramón Lull en Venecia. Reseña de los códices e impresos lulianos existentes en la Biblioteca Veneciana de San Marcos», *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, vol. VIII, p. 301-324.
- OBRADOR, Mateu (1905): *La nostra arqueología literaria, conferencia donada a l'Ateneu Barcelonès el dia 14 de maig de 1904, y seguida de Comentaris y Notes bibliogràfiques*. Palma de Mallorca: Impr. de les Filles de J. Colomar. Prèviament dins *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, vol. X (1904), p. 277-284, 293-300, 318-321 i 357-363.
- OBRADOR, Mateu (1906): «Prolech» i «Il·lustracions y notes», dins *Obres de Ramon Lull, I: Doctrina pueril. Libre del orde de cavalleria. Libre de clerecia. Art de confessió*, a cura de Mateu Obrador. Palma: Comissió Editora Lul·liana, p. V-XLI i 411-467.
- OBRADOR, Mateu (1908a): «L'edició original de les Obres de Ramón Lull», dins D. A., *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (Barcelona, octubre de 1906)*. Barcelona: Estampa d'en Joaquim Horta, p. 501-506. N'hi ha edició facsímil: Barcelona: Vicens-Vives, 1985.
- OBRADOR, Mateu (1908b): «Viatge d'investigació a les Biblioteques de Munich y Milà», *AIEC*, vol. II, p. 589-613.
- OLIVER, Miquel dels Sants (1904, abril): «Les Obres de Ramon Lull», *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, vol. X, p. 246-248.
- OLIVER, Miquel dels Sants (1910, juny): «Mateu Obrador», *Bolletí de la Societat Arqueológica Luliana*, vol. XIII, p. 83-86.
- PEREA, Maria-Pilar (2001): «La momentània i incomplerta reconducció balear de "l'Obra del Diccionari": A. M. Alcover i "La personalitat llingüística de Mallorca"», *Llengua & Literatura*, 12, p. 239-295.
- PEREA, Maria-Pilar (2005): «Les relacions entre Estanislau de K. Aguiló i Antoni M. Alcover», *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, vol. 61, p. 228-266.
- PEREA, Maria-Pilar (2007): «Noves dades sobre les relacions entre M. Costa i Llobera i A. M. Alcover», *Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera i els llenguatges estètics del*

- seu temps*, a cura de Margalida Pons i Maria Isabel Ripoll. Barcelona: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General (Universitat de les Illes Balears) / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 115-174.
- PEREA, Maria-Pilar (2011): «Més cartes de Mateu Obrador a Antoni M. Alcover», *ELLC*, vol. LXIII (*Miscel·lània Albert Hauff*2), p. 115-174.
- PEREA, Maria-Pilar (2012): «Mateu Obrador i la Comissió Editora Lul·liana», *Randa*, vol. 68 (*Homenatge a Anthony Bonner*2), p. 47-86.
- PONS, Antoni (1928-1930): «Mateu Obrador i Bennàsser (Esboç biogràfic)», *La Nostra Terra*, vol. I, p. 424-428, 478-480; II, p. 13-15, 59-62, 90-93, 128-131, 185-187, 222-225, 249-252, 333-336, 371-372, 429-430; III, p. 14-18, 107-110, 178-180, 203-206, 256-259; IV, p. 365-368.
- QUADRADO, Josep M. (1996): *Assaigs literaris*, a cura d'Antònia Tayadella. Barcelona: Universitat de les Illes Balears / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RIPOLL PERELLÓ, Maria Isabel (2009): «Un episodi desconegut en el procés d'edició de l'obra catalana de Ramon Llull», *Randa*, 62 (*Miscel·lània Gabriel Llompant*, 2), p. 91-139.
- RIPOLL PERELLÓ, Maria Isabel (2011): «Mateu Obrador i Bennàsser o la consolidació del lul·lisme finisecular mallorquí», *Lluc. Revista de cultura i d'idees*, 875, p. 48-51.
- ROGENT, Elies / DURAN, Estanislau (1927): *Bibliografia de les impressions lul·lianes*. Proemi, addicions i índex de Ramon d'Alòs-Moner. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- ROSSELLÓ BOVER, Pere (1988): *L'obra de Salvador Galmés i Sanxo (1876-1951)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ROSSELLÓ BOVER, Pere (2011): «Nova aportació a l'obra de Salvador Galmés i Sanxo», *Randa*, 67 (*Homenatge a Anthony Bonner*1), p. 145-170.
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1985): «Alguns aspectes de l'obra literària de Ramon Llull», dins *Ramon Llull i el lul·lisme*. Pròleg de Lola Badia. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 248-299. Prèviament dins LLULL, R. (1957): *Obres essencials*, vol. I. Barcelona: Selecta, p. 85-111, amb el títol «Obra literària. L'expressió literària en l'obra lul·liana».
- SANTANACH SUÑOL, Joan (2000, desembre): «Perduts, amagats, retrobats. Història de dos manuscrits de la *Doctrina pueril*», *Els Marges*, 68, p. 106-117.
- SANTANACH SUÑOL, Joan (2013): «Les edicions d'Els Nostres Clàssics i els criteris d'edició. Aportació a la història de la col·lecció». *Anuari Verdguer 2012. Revista d'estudis literaris del segle XIX*, vol. 20, p. 261-292.
- SANTANACH, Joan / SOLER, Albert (2016): «La Nova Edició de les Obres de Ramon Llull (1990-2014): balanç d'una experiència innovadora en l'edició de textos». *Estudis Romànics*, vol. XXXVIII, p. 357-361.
- TRIAS MERCANT, Sebastià (2001): «Les cartes lul·lianes entre Mateu Obrador i Lluís S. Vives», *Studia Lulliana*, vol. XLI, 97, p. 91-110.

RESUM

La història de les edicions modernes de textos de Ramon Llull s'inicia a Mallorca l'any 1859, quan Jeroni Rosselló va publicar-ne una primera i extensa antologia, les *Obras poéticas*. L'objectiu de Rosselló era, en bona part, reivindicar la figura literària de Llull i convertir-lo en model per als escriptors contemporanis. Ell mateix va iniciar la publicació d'altres obres lul·lianes en fascicles. Va ser amb l'objectiu de completar la seva tasca que es va constituir la Comissió Editora Lul·liana, presidida per Antoni M. Alcover. Els primers volums de l'edició de les Obres Originals de Ramon Llull (1906-1950), molt més fonamentats filològicament que les edicions anteriors, van aparèixer sota la responsabilitat de Mateu Obrador. Més endavant se'n va fer càrrec Salvador Galmés, que va continuar-ne la publicació fins i tot després de la desaparició de la mateixa Comissió Editora.

MOTS CLAU: Ramon Llull, edició de textos, Jeroni Rosselló, Mateu Obrador, Salvador Galmés.

ABSTRACT

From Jeroni Rosselló to Salvador Galmés, including Mateu Obrador. A century of editions of Llull in Majorca (1859-1950)

The history of modern editions of Ramon Llull's works begins in Majorca in 1859, when Jeroni Rosselló published an extensive initial anthology, entitled *Obras poéticas*. Rosselló's aim was largely to vindicate the literary figure of Llull and present it as a model for contemporary writers. He was also responsible for beginning publication of other work by Llull in instalments. It was for the purpose of fulfilling this task that the *Comissió Editora Lul·liana*, presided by Antoni M. Alcover, was set up. The first volumes of the edition of the *Obres Originals* of Ramon Llull (1906-1950), which were much more important from a philological point of view than the earlier publications, appeared under the direction of Mateu Obrador. Later, Salvador Galmés took over, and he continued the work even after the dissolution of the *Comissió Editora*.

KEY WORDS: Ramon Llull, text editions, Jeroni Rosselló, Mateu Obrador, Salvador Galmés.